

REGIONÁLNE DISPARITY V MALOM A STREDNOM PODNIKANÍ

Vladimír Gozora ^{*)}

ABSTRAKT

Príspevok analyzuje účinky svetovej finančnej a hospodárskej krízy na detaile makroekonomických ukazovateľov. Pozornosť sústreďuje na rast ekonomickej výkonnosti a produktivity práce na národnej a regionálnej úrovni. Ťažiskom príspevku sú regionálne disparity v malom a strednom podnikaní a determinanty ekonomickej a sociálnej diferenciacie samosprávnych územných celkov. V záverečnej časti uvádza niektoré námety a východiská na podporu malého a stredného podnikania.

Kľúčové slová

Makroekonomický vývoj, svetová finančná a hospodárska kríz, malé a stredné podnikanie, regionálne disparity, ekonomická výkonnosť malých a stredných podnikov

ABSTRACT

The article analyses impact of worldwide financial and economic crisis on details of macroeconomic markers. It concentrates attention on growth of economic efficiency and productivity of labour on national and regional levels. The article focuses on regional disparities in small and medium enterprise and determinants of economic and social differentiation of self-governing units. The conclusion indicates some suggestions how to support small and medium enterprise.

Key words

Macroeconomic development, financial and economic crisis, small and medium enterprise, regional disparities, economic efficiency of small and medium enterprise

---

^{*)} Dr.h.c. prof. mpx.h.c.prof.Ing.. Vladimír Gozora, PhD., Vysoká škola ekonómie a manažmentu verejnej správy v Bratislave, Furdekova 16, 851 04 Bratislava, vladimir.gozora@vsemvvs.sk

1 ÚVOD

Svetová finančná a hospodárska kríza nepriaznivo ovplyvnila vývoj slovenskej ekonomiky vo všetkých jej oblastiach, odvetviach a ekonomických typoch podnikateľských subjektov. Vyvolala ekonomickú diferenciaciu vo veľkostných skupinách podnikov a v samosprávnych územných celkoch.

Výrazné rozdiely sa začali prejavovať v malom a strednom podnikaní na regionálnej i miestnej úrovni. To následne determinovalo regionálne disparity v ekonomickom a sociálnom prostredí, obmedzovanie hospodárskej činnosti a zamestnanosti miestneho obyvateľstva.

Popri účinku svetovej finančnej a hospodárskej krízy sa na economickej diferenciacii malého a stredného podnikania podieľajú ďalšie determinanty, ktoré umocňujú negatívne účinky špecifického prostredia.

Cieľom príspevku je preto charakterizovať vývoj malého a stredného podnikania na Slovensku, identifikovať riziká a obmedzujúce faktory rozvoja malých a stredných podnikov a zhodnotiť príčiny regionálnych disparít v malom a strednom podnikaní. V neposlednom rade hľadať riešenia regionálnych disparít v malom a strednom podnikaní.

METODICKÝ POSTUP

Realizácia uvedeného cieľa si vyžiadala uskutočniť prieskum v 8 územnosprávnych krajoch a 79 okresoch Slovenskej republiky. Podkladové údaje sme zistili z Národnej banky SR, Ministerstva hospodárstva SR a Štatistického úradu SR. Hodnovernosť údajov sme overovali v rokoch 2007-2012 v 65 obciach a 123 podnikoch.

Pri zisťovaní a spracúvaní údajov sme využili klasické metódy štúdia, dotazovaciu metódu s technikou dotazníka a riadeného rozhovoru, metódu analógie, komparácie a expertného odhadu.

Z obsahového hľadiska sme sa zamerali na vývoj Slovenskej ekonomiky po vstupe Slovenska do Európskej únie, na regionálne disparity v malom a strednom podnikaní a na príčiny regionálnych rozdielov. V neposlednom rade na opatrenia ku zvýšeniu economickej výkonnosti na regionálnej a miestnej úrovni.

2 VÝVOJ SLOVENSKEJ EKONOMIKY PO VSTUPE SLOVENSKA DO EURÓPSKEJ ÚNIE V ŠPECIFICKOM PROSTREDÍ

Vstup Slovenska do Európskej únie si vyžiadaval prispôsobenie podnikateľských štruktúr, verejnej správy a hospodárskeho mechanizmu spoločnej európskej politiky. Reštrukturalizácia národného hospodárstva donútila podnikateľské subjekty a miestnu

samosprávu aktivizovať podnikateľskú činnosť k rastu slovenskej ekonomiky. Dokumentuje to nielen početný nárast právnických osôb o viac ako 14,4% oproti roku 2007 ale aj nárast fyzických osôb do roku 2010 takmer o 10,3%. V následných rokoch však počet fyzických osôb výrazne klesol. Tab.1

Rozšírenie podnikovo-hospodárskej základne a rozvoj živnostenského podnikania s podporou priamych zahraničných investícií, finančných zdrojov EÚ a národných zdrojov iniciovalo rast národnej ekonomiky. Tým sa Slovensko prispôbilo charakteristikám trhovej ekonomiky a priblížilo ekonomickej úrovni európskeho spoločenstva.

Dosahovanou dynamikou ekonomického rastu, kladnými číslami medzinárodného prírastku hrubého domáceho produktu, rastom číselnej pridanej hodnoty a produktivity práce sa slovenská ekonomika zaradila medzi asociované krajiny s najvyšším prírastkom hodnoty uvedených makroekonomických ukazovateľov.

Zvyšovaním zamestnanosti ekonomiky činného obyvateľstva a moduláciou trhovej ekonomiky Slovenská republika splnila podmienky pre vstup do Eurozóny a od 1.1.2009 je jej platným členom.

Vzostup slovenskej ekonomiky pozastavila svetová finančná a hospodárska kríza a sprievodné determinanty vonkajšieho špecifického prostredia. V roku 2009 sa medzinárodná zmena HDP znížila až na - 4,70%. V následnom roku sa však dynamika rastu slovenskej ekonomiky opäť zvýšila pod čo sa podpísali ekonomiky Nemecka a ďalších krajín EÚ. Po prvý raz sa od vzniku krízy stúpila medzi kvartálne zamestnanosť obyvateľstva. Tab. 2.

Ekonomika však obyvateľstvu nepomáha. Rast aktuálnej ekonomiky je podľa viacerých ekonómov slabý na to, aby dokázal vytvárať nové pracovné príležitosti. K tomu je nevyhnutný dlhodobý rast ekonomiky o 3 až 4 %. Avšak prehľbujúca sa svetová kríza výrazne ovplyvnila napĺňanie uvedeného predpokladu. Prijaté systémové opatrenia vládou Slovenskej republiky nie sú dostatočne účinné na zvýšenie ekonomickej výkonnosti. Naopak negatívne sa podpísali pod redukciiu podnikateľských subjektov, pracovných miest a zvýšenie nezamestnanosti obyvateľstva. Uvedené opatrenia sa nepriaznivo prejavili v znižovaní malých a stredných podnikov, živnostníkov, v znižovaní verejných výdavkov a vo zvyšovaní verejného dlhu na vyše 7 tisíc Eur v prepočte na jedného obyvateľa.

3 REGIONÁLNE DISPARITY V MALOM A STREDNOM PODNIKANÍ

Vstup Slovenska do EÚ bol podmienený znížením regionálnych disparít v ekonomickom a sociálnom prostredí. Napriek uvedenej skutočnosti sa však ekonomické a sociálne rozdiely prehľbili medzi krajinami, okresmi a vidieckymi sídlami.

Podľa Belajovej, A. (2004), Fázikovej, M. (2005) a Gecíkovej, I.(2008) naďalej pretrvávajú disproporcie medzi mestskými a vidieckymi oblasťami.

Diferenciácia okresov a samosprávnych krajov má svoje korene v ekonomickej výkonnosti a v existencii početných determinantov ekonomických a sociálnych nerovnováh. Dokumentuje to diferenciácia okresov Slovenskej republiky na základe produkčnej výkonnosti, ktorá podľa Gozoru, V. a kol.(2009) je výsledkom viacerých determinantov. Ukazuje sa, že väčšina podpriemerných okresov bola lokalizovaná v menej produkčných oblastiach juhovýchodného Slovenska.

Príčinou produkčných a ekonomických rozdielov na regionálnej a miestnej úrovni sú staré ekonomické záťaže, početné determinanty vonkajšieho i vnútorného prostredia a zlyhanie regulačných systémov. To sa nepriamo prejavilo v početnosti, zdrojovej vybavenosti a nižšej ekonomickej výkonnosti podnikateľských subjektov. Kučera, A. (2008). A keďže 70% ekonomiky tvoria malé a stredné podniky možno povedať, že súčasné podnikateľské prostredie a redukcia malých a stredných podnikov sa bezprostredne podpísali pod redukované výkony slovenskej ekonomiky. Popri tomto determinante podnikovej diferenciácie sa na disparitách malého a stredného podnikania podieľajú:

- Časté zmeny politického usporiadania administratívno-správnych územných celkov na Slovensku.
- Masívne vyľudňovanie vidieka.
- Neefektívna odvetvová štruktúra národného hospodárstva či absencia štátnych zákazok pre ekonomicky slabšie podniky.
- Regionálna diferenciácia v počte prijatých projektov a priznaných finančných prostriedkov (Adamišin, P. 2008).
- Diferencované toky priamych zahraničných investícií (Táncošová, J. 2009).

Pretrvávajúca duálna ekonomika a únik takmer 30% odvodov z podnikov nadnárodných spoločností zo Slovenska, vytlačanie domácich výrobcov zo spotrebiteľského trhu, nedostatky formujúcich legislatív a právnych poriadkov v manažmente verejnej správy, nízka vymožitelnosť práva, korupcia a nízka kúpyschopnosť obyvateľstva sú sprievodnými atribútmi ekonomickej diferenciácie podnikania na regionálnej úrovni.

Podľa kritéria regionálneho HDP a jeho počtu na jedného obyvateľa je poradie krajov : Bratislavský (1),Trnavský (2), Košický (3) a Nitriansky (4). Na ostatných miestach sú Trenčiansky (5), Žilinský (6), Banskobystrický (7) a Prešovský samosprávny kraj (8). Po započítaní miery nezamestnanosti sú v poradí: Bratislavský (1), Trnavský (2), Trenčiansky(3) a Košický samosprávny kraj (4). Na ostatných dvoch pozíciách sa nachádzajú Prešovský (7) a Banskobystrický samosprávny kraj. Gozora, V. (2011).

Poradie krajov a ich ekonomickú výkonnosť neovplyvnil ani súbor opatrení od 1.1.2013. Naopak zvýšením odvodov do štátneho rozpočtu a sociálnych fondov, zvýšením minimálnej mzdy a zavedením úsporných opatrení sa znížil počet

zamestnávajúcich podnikov, živnostníkov na jednej strane a zvýšil počet nezamestnaných na druhej strane.

4 NIEKTORÉ NÁMETY A VÝCHODISKÁ K ROZVOJU MALÉHO A STREDNÉHO PODNIKANIA.

Z analýzy regionálnych disparít v malom a strednom podnikaní vyplýva, že v tých regiónoch a produkčno-ekonomických oblastiach, ktoré sú bohaté na prírodné a ekonomické zdroje, kde sa priame zahraničné investície a podporné finančné prostriedky zvyšovali, kde sa vybuďovala dopravná a technická infraštruktúra, tam rástol aj hrubý domáci produkt a produktivita práce. Popri raste ekonomickej výkonnosti sa zvyšovala životná úroveň vidieckeho obyvateľstva. Naopak v regiónoch z nízkou ekonomickou výkonnosťou sa prehĺbila podniková, ekonomická i sociálna diferenciacia vidieckych sídiel.

V uvedenej súvislosti možno sformulovať nasledovné závery a východiská:

- Slovensko aktivizuje podnikateľskú činnosť vo vidieckom priestore a všetkých oblastiach ekonomickej činnosti, podporuje rast zamestnanosti vidieckeho obyvateľstva.
- Slovensko je bohaté na prírodné a ekonomické zdroje a má výhodné postavenie pri zabezpečovaní materiálnych tokov na báze integrovanej dopravy. Je záujmovou oblasťou pre investovanie zahraničného kapitálu do rozvoja vidieka.
- Priame zahraničné investície a podporné finančné prostriedky ovplyvnili rast hrubého domáceho produktu, produktivity práce a ekonomickú efektívnosť vstupov vo výrobnom procese.
- Značná časť priamych zahraničných investícií a podporných finančných prostriedkov smeruje do rizikových alebo málo produktívnych oblastí založených na nižšej cene pracovných síl a nízkej pridanej hodnote.
- Zahraničný kapitál čoraz viac ovláda podnikateľské subjekty. Takmer 30% finančných prostriedkov SR sa stráca existenciou duálnej ekonomiky. S príchodom zahraničných investícií sa rozširujú obchodné reťazce a presahuje hraničná potreba importovaných potravín na domácom spotrebiteľskom trhu.
- Súčasná odvetvová štruktúra národného hospodárstva je veľmi zložitá, riziková a nestabilná.
- Slovenská republika nemá dostatok špecialistov a kvalifikovaných robotníkov. Chýba učňovské školstvo a hrozí imigrácia obyvateľstva z ekonomických slabších krajín Východnej Európy a Ázie.
- Ekonomická výkonnosť SR rastie a klesá v závislosti od svetovej finančnej a hospodárskej krízy, kúpyschopnosti obyvateľstva a možnosti čerpania finančných prostriedkov z Eurofondov.
- Treba urýchlene riešiť negatívne dopady opatrení platných od 1.1.2013 na činnosť malých a stredných podnikov. V tejto súvislosti očakávame, že sa výkonnosť malého a stredného podnikania zvýši do roku 2015.

ZÁVER

Z výsledkov šetrenia regionálnych disparít v malom a strednom podnikaní vyplývajú početné námety a odporúčania. Ukazuje sa, že na ekonomickej diferenciacii podnikov sa podieľa svetová finančná a hospodárska kríza spolu s ďalšími determinantami vonkajšieho a vnútorného prostredia podnikovej základne.

Podnikateľské subjekty a zdrojová výkonnosť sa preto stali nositeľmi a určujúcimi činiteľmi ekonomických a sociálnych disparít územno-správnych celkov, redukcie podnikovo-hospodárskej základne a rastu nezamestnanosti vidieckeho obyvateľstva.

Východiská vidíme v zmene makroekonomických nástrojov riadenia, v aktívnejšej podpore malého a stredného podnikania, rodinného podnikania a v raste zamestnanosti miestneho obyvateľstva.

Veľké možnosti sa otvárajú miestnym samosprávam v podnikateľskej činnosti, komunálnych službách a bytovej výstavbe. V tejto súvislosti bude potrebné rozšíriť spoluprácu medzi miestnymi samosprávami a podnikateľskými subjektmi, aktivizovať spoločné rozvojové projekty a zvýšiť príliv priamych zahraničných investícií.

Tabuľka 1 Vývoj početného stavu a štruktúry podnikateľských subjektov v SR v rokoch 2007-2012

Počet	Rok						I-2012/2007
	2007	2008	2009	2010	2011	2012	
Právna forma							
Obchodné spoločnosti	93732	111294	119268	131419	145110	155689	1,646
Podniky spolu	101574	119933	127409	139980	153881	164771	1,622
Neziskové organizácie	48198	50027	51943	53218	55688	58158	1,206
Právnické osoby spolu	149772	169960	179352	193198	210087	222929	1,488
Živnostníci	374382	392641	387876	385407	375722	359575	0,960
Slobodné povolania	16725	17189	17974	18066	19069	20382	1,219
Samostatne hospodáriaci roľníci	8534	8191	8017	7860	7534	7495	0,878
Fyzické osoby spolu	399641	418221	413867	411333	402325	387452	0,959

Prameň: ŠUSR a vlastné výpočty autora

Tabuľka 2 Vybrané ukazovatele regionálnych disparít v rokoch 2011-2012

P. č	Ukazovateľ	Samosprávny kraj								SR
		BA	TT	NR	TN	ZA	BB	KE	PO	
1.	Plocha v km	2053	4147	6346	4502	6809	9455	6755	8974	49038
2.	Podiel z celkovej plochy SR v %	4,2	8,50	12,90	9,20	13,90	19,20	13,80	18,30	100,00
3.	Počet okresov	8	7	7	9	11	13	11	13	79
4.	Počet obyvateľov v tisícoch	612,68 2	556,57 7	688,40 0	593,15 9	690,12 1	658,4 90	794,0 25	817,3 82	5410,8 36
5.	Podiel z celkového počtu obyvateľov v %	11,32	10,29	12,72	10,96	12,75	12,16	14,67	15,08	1,00
6.	Hustota obyvateľstva na km ²	298,40	136,62	108,47	131,75	101,35	69,64	117,5 5	91,08	110,34
7.	Počet podnikov	58401	14963	17040	13123	15232	14115	16829	15068	164771
8.	Počet fyzických osôb	59336	41521	48679	42548	57345	41802	39854	56367	387452
9.	Regionálny HDP v mil. Eur	18296, 58	7665,9 8	7105,2 6	6434,8 9	7499,6 3	5856, 88	7464, 23	5546, 04	65869, 49
10	Regionálny HDP na obyvateľa v Eur	29241, 22	13633, 69	10077, 56	10744, 48	10746, 40	8973, 67	9580, 63	6860, 71	12130, 72
11	Miera nezamestnanosti v % (rok 2010)	4,63	8,17	11,76	9,51	10,86	18,86	16,78	17,75	12,50

Prameň: dostupné na : www.sario.sk, <http://portal.statistics.sk/showdoc.do?docid=16251>

LITERATÚRA

- [1] ADAMIŠ, P.: Manažment a financovanie environmentálnych projektov z verejných zdrojov a ich význam pre regionálny rozvoj. Habilitačná práca, Prešov: 2008.
- [2] BELAJOVÁ, A. - FÁZIKOVÁ, M.: Regionálna ekonomika. Nitra: SPU 2004. 248 s. ISBN 80-8069-3447.
- [3] FÁZIKOVÁ, M. a kol.: Rozvoj vidieka v kontexte integrácie SR do EÚ. Správa z vecnej etapy štátneho programu výskumu a vývoja, OS/00042/000000, Nitra: SPU 7-2003/12-2005.
- [4] FALŤAN, Ľ. - PAŠIAK, J.: Regionálny rozvoj Slovenska, východiská a súčasný stav. Bratislava: SAV 2004. ISBN 80-85544-35-0.
- [5] GECÍKOVÁ, I. - HUDÁKOVÁ, M. - RUMANOVSKÁ, Ľ. - SCHVARCZ, P.: Aktuálne problémy a otázky rozvoja poľnohospodárstva v podmienkach Slovenskej republiky. Nitra: SPU 2008. 188 s. ISBN 978-80-552-0004-0.
- [6] GOZORA, V. a kol.: Regionálne disparity v malom a strednom podnikaní. (Determinanty ekonomicky diferenciacie podnikateľských subjektov). Prieběžná výskumná správa projektu hlavnej výskumnej úlohy IGP-06/09-GA, Bratislava: VŠEMvs 2009. 147 s..
- [7] KUČERA, A.: Ekonomická diferenciacia podnikateľských subjektov v agrárnom sektore Českej a Slovenskej republiky. EP, VIII. č.3 2008. s. 23-28. ISSN 13335-6186.
- [8] TÁNCOŠOVÁ, J.: Priame zahraničné investície ako faktor ekonomického rastu v SR. In: Verejná správa a regionálny rozvoj. Ekonomika a manažment. Vedecký časopis VŠEMvs v Bratislave, 2009. č.1, roč. V, s. 49. ISSN 1337-2955.
- [9] www.finance.gov.sk
- [10] www.statistics.sk

Článok recenzovali dvaja nezávislí recenzenti.